

Kempeleen varhaiskasvatussuunnitelma

Nimi	Kempeleen varhaiskasvatussuunnitelma
Kunta	Kempele
Pdf luotu	7.12.2021

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat.	1
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus.	2
1.2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.	3
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	5
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	5
2.2. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	7
2.3. Arvoperusta.	8
2.4. Oppimiskäsitys.	11
2.5. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.	12
2.6. Laaja-alainen osaaminen.	13
2.6.1. Ajattelu ja oppiminen.	15
2.6.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.	15
2.6.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.	16
2.6.4. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.	16
2.6.5. Osallistuminen ja vaikuttaminen.	16
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.	18
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	18
3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.	19
3.1.2. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.	19
3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.	19
3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.	19
3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.	20
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.	20
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.	21
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.	21
3.3.2. Monialainen yhteistyö.	21
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.	23
4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys.	23
4.2. Pedagoginen dokumentointi.	24
4.3. Monipuoliset työtavat.	24
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.	25
4.5. Oppimisen alueet.	26
4.5.1. Kielten rikas maailma.	28

4.5.2. Ilmaisun monet muodot.	29
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme.	30
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni.	32
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn.	33
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.	34
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus.	35
5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki.	37
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	37
5.2. Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana.	39
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	40
5.4. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.	41
6. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.	42
6.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.	42
6.2. Paikallisesti päätettävät asiat.	44
6.2.1. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma.	44
Lomake.	45
6.2.2. Vasu-työryhmä.	47

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

Kempeleen varhaiskasvatussuunnitelma kirjataan Opetushallituksen ePerusteiden Vasu-työkalun avulla sähköiseen muotoon. Se on suomenkielinen ja myös tulostettavissa pdf-muotona. Tätä Kempeleen kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa on uudistettu keväällä 2019 valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistuksen ja siihen tulleiden lisäysten myötä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018)

Kempeleen varhaiskasvatussuunnitelma on koko kunnan yhteinen; sen työstämiseen ovat osallistuneet sekä kunnalliset että yksityiset päiväkodit. Sitä on työstänyt "vasutyö"- ohjaajan lisäksi työryhmä, jossa on edustaja kaikista kunnan päiväkotiyksiköistä. Tämän työryhmän lisäksi on kokoontunut säännöllisesti myös ohjausryhmä, jossa on varhaiskasvatuksen johtajan lisäksi jokaisen kunnan päiväkodin esimies ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Henkilökuntaa on kuultu monin eri tavoin varhaiskasvatussuunnitelman jokaisen teeman työstämisvaiheessa. Vanhemmilta ja lapsilta on kerätty tietoa mm. haastattelujen, Muksunetissä olevien web-kyselyjen tai paperisten kysymysten avulla. Lapsilta kysyttiin, mitä tarkoittaa kuunteleminen, osallistuminen ja vaikuttaminen. Heiltä kysyttiin myös sitä, mikä on heille tärkeintä päiväkodissa. Lasten vastaukset näkyvät puhekuplina Kempeleen Varhaiskasvatussuunnitelman eri yhteyksissä. Myös keväällä 2019 uudistukseen on osallistunut varhaiskasvatuksen opettajia kaikista kunnallisista sekä yksityisistä päiväkodeista.

Koko kunnan yhteinen Varhaiskasvatussuunnitelma on valmistunut keväällä 2017 työryhmän ja ohjausryhmän vuoropuheluna. Työryhmä on työstänyt Vasua myös muutaman hengen pienryhmissä, joiden tuotokset on käyty läpi yhteisissä kokoontumisissa. Työryhmän jäsenillä on luku-, muokkaus- ja laadinta-oikeudet sähköiseen Vasuun, ohjausryhmällä on luku- ja kommentointioikeus. Työryhmän jäsenet ovat toimineet myös omien talojensa viestinviejinä; heidän ja päiväkodin johtajien ohjaamina ovat tapahtuneet eri teemojen työstämiset henkilökunnan kanssa. Keväällä 2019 on lisätty myös liite, josta löytyy kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma.

Kempeleen varhaiskasvatussuunnitelmaan on lisätty tekstiä suoraan normitetuista valtakunnallisista perusteista ohjeiden mukaisesti ja se on eroteltu vinolla fontilla. Sen lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstö on avannut edellä mainittua tekstiä arjen toiminnoiksi.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on dokumentti, johon kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Lapsen vasua laadittaessa kuvataan lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa vastaa henkilö, jolla on lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Kempeleen kunnan Varhaiskasvatussuunnitelmaa tullaan arvioimaan ja arvioinnin perusteella kehittämään säännöllisesti muutaman vuoden välein. Tähän arviointi- ja kehittämistyöhön otamme mukaan henkilökunnan lisäksi lapset ja vanhemmat. Vanhempia kuullaan sekä vanhempaintoimikuntien kautta että kyselyiden avulla. Keväällä 2019 on toteutettu kysely, johon kerättiin pääasiassa lasten ajatuksia sekä palautetta vanhemmilta kuluneesta toimintakaudesta.

Tätä keväällä 2019 toteutettua kyselyä käytimme kiusaamisen vastaisen suunnitelman työstämiseen.

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Kempeleen kunnan vaakuna

Kempele on lähes 18 000 asukkaan voimakkaasti kehittyvä kunta Oulun seudulla. Kunnan visio on Yhteisöllinen Kempele – elinvoimainen kasvukunta. Kempele on yksi Suomen nopeimmin kasvavia kuntia. Väestömäärä kasvoi 2000-luvulla keskimäärin 360 asukkaalla vuodessa. 2010-luvulla kasvu on tasoittunut 1- 2 prosenttiin vuodessa. Vuoden 2015 alussa väkiluku oli 16 889. Väestöennusteen mukaan vuonna 2020 kempeleläisiä olisi 18 600. Kasvu luo elinvoimaa ja toimintaa kuntaan, mutta samalla haasteita palveluiden järjestämiselle. Väestön vuosittainen 8-9 %:n vaihtuvuus tuo lisähaasteita palveluihin.

Kempeleen tunnuslause on Hyvä kasvaa Kempeleessä. Väestön nuori ikärakenne on Kempeleen yksi ominaispiirre, liki puolet kempeleläisistä on alle 30-vuotiaita. Muuttoliike tuo Kempeleeseen pääasiassa nuoria lapsiperheitä, myös syntyvyys on korkea. Lapsiperheet tarvitsevat etenkin päiväkotij- ja koulupalveluita ja kunta onkin kehittänyt aktiivisesti palveluitaan. Tulevaisuudessa ikääntyneiden määrä kasvaa Kempeleessä poikkeuksellisen paljon. Kunnan asukkaiden koulutustaso on Suomen korkeimpia.

Kempeleen kunta järjestää varhaiskasvatusta yhdeksässä kunnallisessa päiväkodissa ja kuudessa yksityisessä päiväkodissa. Lisäksi toimii noin 20 perhepäivähoitajaa. Pikkukokko on ympärivuorokautisesti toimiva päiväkotij. Sarkkirannan sekä Ylikylän päiväkodeissa on niin sanottu jatkettun päivähoiton ryhmä. Avointa varhaiskasvatustoimintaa on sekä Linnakangastalon että Sarkkirannan päiväkodeilla.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta. Kempeleen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa

otetaan huomioon paikallisella tasolla tehdyt suunnitelmat: Esiopetuksen suunnitelma, perusopetuksen suunnitelma, kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, Hyvän kasvun ohjelma, Kotouttamis-ohjelma sekä TVT-suunnitelma löytyvät Kempeleen kunnan verkkosivuilta.

1.2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva lain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta voidaan käyttää perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitetessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (luku 5.4). Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet

- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säästösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävä kehityksen tavoitteet. Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan sosiaalihuoltolakia, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja terveydenhuoltolakia sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustilain. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;*

2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Kempeleen kuntaan on laadittu kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, joka on käytössä kaikissa yksiköissä.

2.2. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Kasvun ja oppimisen polku

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.

Siirtymä kotoa varhaiskasvatukseen

Huoltajat hakevat lapselle päivähoitopaikkaa sähköisellä lomakkeella ja tarvittaessa tiedusteleivat päivähoitopaikkaa palveluohjaajilta, varhaiskasvatuksen johtajalta tai palvelusihteeriltä. Päivähoitopaikan varmistuttua perheen kanssa sovitaan lapsen tutustumisesta päivähoitopaikkaan sekä päivähoidon aloittamisesta. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen säännöllinen yhteistyö on tärkeää ja tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta.

Siirtymä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

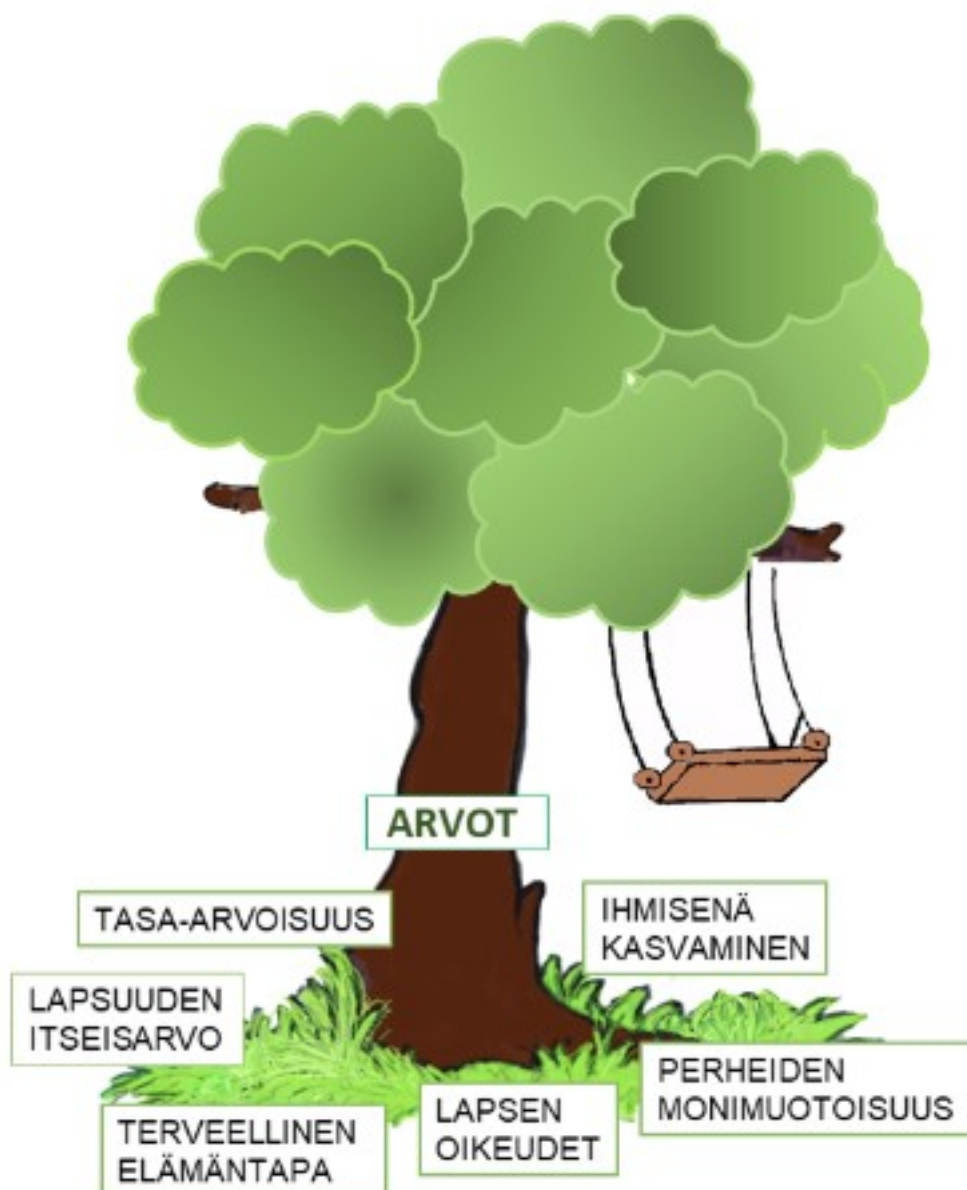
Huoltajat ilmoittavat lapsensa esiopetukseen sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Keväällä käydään päivähoidossa olevien lasten vanhempien kanssa yksi tai useampi keskustelu, jossa mietitään yhdessä lapsen valmiuksia ja mahdollisia tuen tarpeita sekä kaveriasioita esiopetusvuotta ajatellen. Lapsen kasvatuksen ja opetuksen kannalta välttämättömät tiedot siirretään esiopetusyksikköön. Viisivuotiaat lapset käyvät esiopetusryhmän kutsumana pienissä ryhmissä tutustumassa esikoulupäivään. Esiopetuksen kanssa on mahdollista toteuttaa

yhteistoimintaa, jonka avulla lapset tutustuvat esiopetukseen. Keväällä tuleville esikoululaisille järjestetään samanaikaisesti koko kunnassa esikouluun tutustumisaamupäivä.

Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen

Huoltajat ilmoittavat lapsensa kouluun sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta. Keväällä huoltajille tarjotaan yksi tai useampi keskustelutilaisuus, jossa arvioidaan lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden toteutumista, lapsen oppimisvalmiuksia ja mahdollisia tuen tarpeita sekä kaveriasioita kouluun siirtymistä ajatellen. Kasvatuksen ja opetuksen kannalta välttämättömät tiedot siirretään kouluun. Keväällä esikoululaisille järjestetään kouluuntutustumispäivä. Esiopetusvuoden aikana koulun kanssa on mahdollista suunnitella ja toteuttaa monenlaista yhteistoimintaa, jonka avulla esikoululaiset tutustuvat koulumaailmaan. Tarvittaessa lapsi voi myös aloittaa koulun vuotta säädettyä aikaisemmin tai myöhemmin.

2.3. Arvoperusta

Kempeleen kunnan strategiset arvot ovat luovuus, turvallisuus, kuntalaislähtöisyys ja yhteisöllisyys.

Kempeleläiset vanhemmat arvostavat heille suunnatun kyselyn perusteella eniten sitä, että lapsella on turvallista koko päivähoitopäivän ajan ja että hän saa tukea ja kannustusta. He odottavat varhaiskasvatukselta myös ehdotonta toisen ihmisen kunnioittamista ja tasapuolista kohtelua. Vanhemmat toivovat, että heidän lapsensa tulevat kuulluksi ja että lapsilla on aina oikeus ja mahdollisuus leikkiin.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

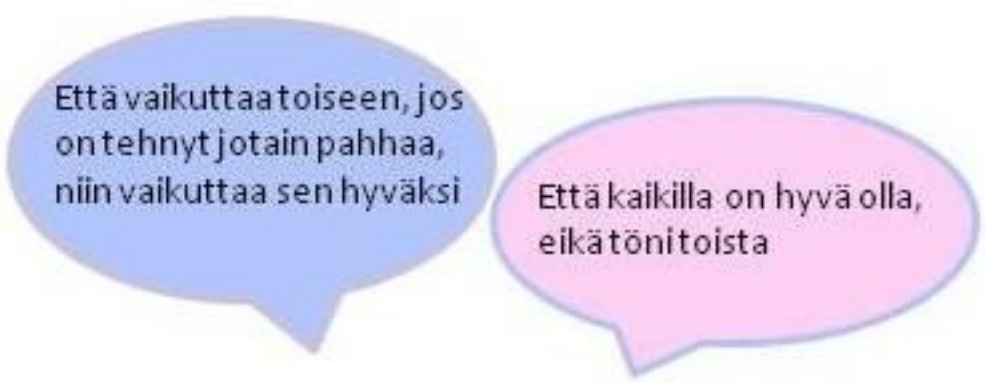
Korostamme lasten tasa-arvoista kohtelua ja erilaisuutta rikkautena omassa työssämme. Toimintamme on aidosti lapsilähtöistä ja arvostamme jokaista lasta yksilöllisesti. Leikki on lapselle ominaisinta toimintaa ja sitä pitää tukea ja vahvistaa monin eri tavoin varhaiskasvatuksen arjessa.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Vahvistamme lasten ryhmässä toimimisen taitoja, opetamme tunnetaitoja ja varmistamme, että jokainen lapsi tulee kuulluksi ja nähdä. Lapset saavat ilmaista tunteitaan turvallisten aikuisten ollessa aidosti läsnä. Tuemme lasten itsetuntoa niin, että heillä on mahdollisuus tehdä valintoja ja että he kokevat paljon onnistumisen ja osaamisen iloa ja elämyksiä. Hyvät käytöstavat ohjaavat sekä lasten että aikuisten toimintaa.

Että vaikuttaa toiseen, jos on tehnyt jotain pahaa, niin vaikuttaa sen hyväksi

Että kaikilla on hyvä olla, eikä tönitöistä

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Huolehdimme, että lapsella on turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö. Lasten kanssa työskentelevät läsnä olevat, ammattitaitoiset kasvattajat.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Kasvattajina huomioimme ja arvostamme arjen ratkaisuihin eri kulttuureita ja uskontoja. Emme erottele tyttöjen ja poikien leikkejä ja huomioimme aina lapsen yksilöllisen kehitystason.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemysiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Arvostamme ja kunnioitamme jokaisen lapsen perhettä. Haluamme ymmärtää jokaisen perheen kasvatusnäkemystä, uskontoa tai katsomusta. Perheitä tuetaan erilaisissa elämäntilanteissa; tarvittaessa otetaan yhteistyöhön mukaan myös varhaiskasvatuksen perheohjaaja. Otamme huomioon perheiden toiveet mahdollisuuksien mukaan.

Pötköttäminen,
se että syö
kunnolla

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyys edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Varmistamme jokaisen lapsen perustarpeet ja terveelliset elintavat kuten riittävä liikunta, lepo, ruoka, ulkoilu ja hygienia. Edistämme kestävä kehitystä luomalla pohjaa kestäville ihmissuhteille. Harjoittelemme tunnistamaan tunteita, nimeämään niitä ja opettelemme ilmaisemaan niitä niin, että otamme huomioon ympärillä olevat ihmiset.

Huolehdimme ympäristöstä lajittelemalla roskia ja kohtelemalla ympärillä olevaa luontoa arvostavasti. Pidämme yhdessä huolta päiväkodin leluista, huonekaluista ja yhteisistä tiloista.

2.4. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuritaustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa.

Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Ymmärrämme, että leikki, on lapselle luontaisin tapa oppia. Rikastutamme lapsen leikkiä tuomalla leikkiin lisää aihioita. Olemme usein myös mukana lasten leikeissä ja mahdollistamme pitkäkestoisen leikin sovittamalla aikatauluja sekä tilojen käyttöä monipuolistamalla.

Lapsen oppimisen ymmärtäminen lähtee yksilöllisestä havainnoinnista ja varhaiskasvattajan sensitiivisestä läsnäolosta. Ymmärrämme lasten erilaiset tavat oppia. Tiedämme, että toisten lasten tuki ja ryhmän vuorovaikutustilanteet vahvistavat oppimista. Lapsi on itse aktiivinen oppija ja hänen täytyy saada omistaa oma oppimisensa. Lapsi oppii hyvin kokonaisvaltaisesti.

2.5. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympärivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoitetaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä lasten yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7) ja pedagogiselle toiminnalle (luku 4) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimisesta sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja

opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Havainnoimme ja kohtaamme lapsen yksilöllisesti. Henkilökunnan työtä ohjaa yhdessä sovitut arvot ja heidän työllään on selkeä tavoite: hyvinvoiva lapsi. Näemme kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutena, jossa kaikki osat täydentävät toisiaan ja joita on mahdotonta erottaa toisistaan. Luomme lasta ja toista aikuista kunnioittavalla myönteisellä ilmapiirillä lapsille mahdollisuuden turvalliseen ympäristöön oppia, kasvaa ja kehittyä.

Käytämme varhaiskasvatuksen arjessa pienryhmätyöskentelyä mahdollisimman paljon; ryhmien kokoonpanoissa otetaan huomioon ryhmien erilaiset tarpeet ja lasten kehitystaso sekä kehitystehtävät. Ymmärrämme, että vertaisryhmän tuki vahvistaa oleellisesti lapsen omaa oppimista. Kasvattajina avaamme ja sanallistamme arkea sekä lapsille että vanhemmille, kannustamme myös lapsia kertomaan päivien kulusta vanhemmilleen.

Suunnittelun pohjana on aina havainnointi ja arviointi, jonka perusteella kehitämme varhaiskasvatuksen arkea. Otamme lapset mukaan yhteisen toiminnan ja tekemisen suunnitteluun, näin varhaiskasvatuksesta tulee enemmän lasten kuin aikuisten ehdoilla tapahtuvaa. Avoimessa keskustelussa, mm. varhaiskasvatussuunnitelma laatimiseen liittyvissä keskusteluissa, vanhemmat tulevat kuulluksi ja voivat myös vaikuttaa oman lapsensa päiväkotiarjen suunnitteluun ja toteutukseen.

Että kuuntelee aikuista...
soittoa voi kuunnella ja
musiikkia ja lapsia.
Kuunnellaan mua melkein
aina.

2.6. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat

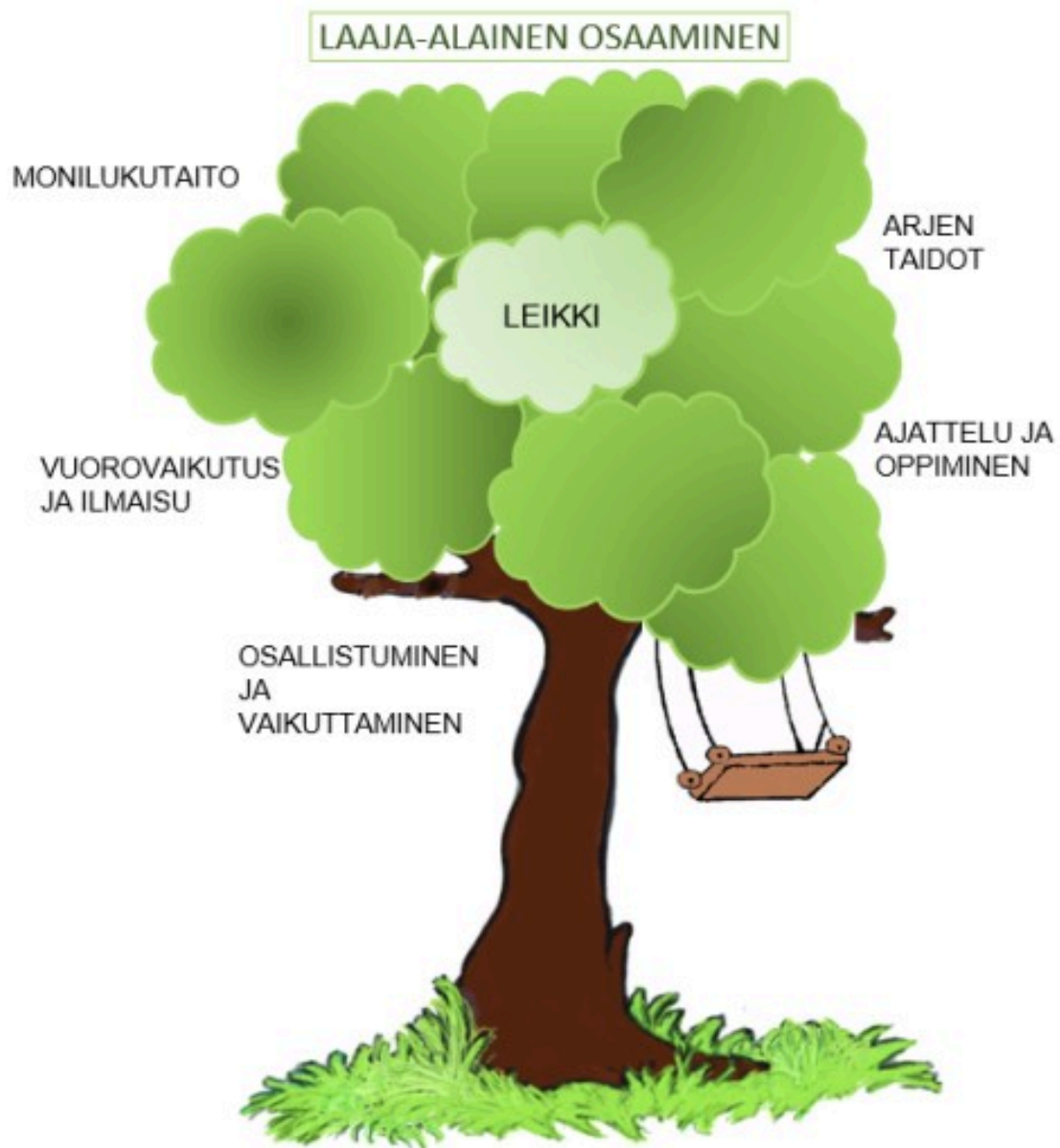
jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen*
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu*
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot*
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen*
- osallistuminen ja vaikuttaminen.*

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

2.6.1. Ajattelu ja oppiminen

Kannustamme lasta ja iloitsemme yhdessä onnistumisista ja uuden tiedon oppimisesta. Rohkaisemme lasta omiin ideoihin. Kasvattajina emme anna valmiita ajatuksia tai ohjeita, vaan annamme lapsille aikaa pohtia miten toimitaan ja miten ratkaistaan asioita. Ihmettelemme, tutkimme, katselemme ja kyseenalaistamme yhdessä lasten kanssa keskustellen. Arkisissa keskusteluissa sanallistamme ja nimeämme asioita ja tartumme herkästi lasten aloitteisiin ja kysymyksiin. Meidän on mahdollista arvioida ja dokumentoida toimintaa lloisen oppimisen talon avulla. Näin lapset myös luontevasti oppivat ymmärtämään omaa kehitystään ja vahvuuksiaan.

2.6.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Opettelemme yhdessä lasten kanssa hyviä tapoja aikuisen oman esimerkin avulla. Harjoittelemme vuorovaikutusta esimerkiksi pienryhmissä keskustellen. Kannustamme lapsia monipuoliseen itseilmaisuun lauluja, leikkejä ja draamaa käyttäen. Tarjoamme lapsille mahdollisuuksia taide- ja kulttuurielämysten kokemiseen.

Opettelemme suomalaista kulttuuria ja erilaisia tapoja. Tutustumme myös vieraisiin kulttuureihin ja erilaisiin perheisiin. Vietämme kulttuuriin ja perinteisiin liittyviä juhlia, kuten syntymäpäiviä, itsenäisyyspäivää, joulua ja pääsiäistä. Vahvistamme monipuolisesti myönteistä vuorovaikutusta toisten lasten, aikuisten ja ympäristön kanssa.

2.6.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Lasten kanssa harjoitellaan omatoimisuutta pukeutumisen, ruokailun, henkilökohtaisen hygienian ja omista tavaroista huolehtimisen yhteydessä. Ohjaamme lapsia toimimaan turvallisesti omassa ympäristössään sekä vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Opettelemme kunnioittamaan toisia ja löytämään omat rajat. Vahvistamme perusluottamusta aikuiseen olemalla läsnä ja hyväksymällä lapsen ainutlaatuisena itsenään. Opettelemme havaitsemaan, tunnistamaan ja nimeämään tunteita.

2.6.4. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Opettelemme yhdessä lasten kanssa havaitsemaan, tarkastelemaan ja tulkitsemaan kuvia ja muita ympäristön viestejä. Pohdimme toden ja tarun eroja esimerkiksi mainosten ja satuhahmojen kautta. Sanallisten ohjeiden lisäksi käytämme kuvia havainnollistamisen, jäsentämisen ja muistin tukena. Tutustumme yhdessä lasten kanssa erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin kuten valokuvaamiseen, videokuvaamiseen sekä tietokoneen ja netin turvalliseen käyttöön. Hyödynnämme Kempeleen Varhaiskasvatuksen tieto- ja viestintäteknologian suunnitelmaa osana oppimiskokonaisuuksia. Vahvistamme lasten osallisuutta tieto- ja viestintäteknikassa yhteistyössä kotien kanssa.

2.6.5. Osallistuminen ja vaikuttaminen

Otamme lapset mukaan toiminnan suunnitteluun ja toiminnan arviointiin. Tuemme lasten osallistumista ryhmän jäsenenä ja osallisuutta omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Lapsi voi valita mahdollisuuksien mukaan leikkitovereitaan ja leikki-tilan tai esimerkiksi päättää ruoka-annoksensa koon. Huolehdimme siitä, että lapset tulevat kuulluiksi ja heidän mielipiteensä otetaan huomioon. Hyödynnämme pienryhmätoimintaa, mikä helpottaa arempien lastenkin osallistumista. Ohjaamme lapsia demokraattiseen ajatteluun, jota tukevat esimerkiksi yhdessä lasten kanssa laaditut tiimin säännöt. Aikuisen on tärkeä aistia tilanteet, olla joustava ja kannustaa lasta ja mahdollistaa näin lapsen onnistumisen kokemukset.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Toimintakulttuuriin vaikuttaa keskeisesti johtaminen. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä tulee myös arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Yhteisössä kannustamme ajatusten ja mielipiteiden jakamiseen sekä uusien toimintatapojen kokeiluun ja sallimme myös erehtymisen. Toiminnassa kiinnitämme huomiota toisen huomioimiseen ja hyviin tapoihin.

Luomme mahdollisuuden itsearviointiin ja oman työn kehittämiseen. Annamme tilaa tiedon ja osaamisen jakamiseen sekä ammatilliseen kehittymiseen esimerkiksi koulutuksiin osallistumalla. Käymme vuosittain kehityskeskustelut esimiehen kanssa.

3.1.2. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Keskustelemme lasten kanssa leikkiin sopivista tiloista ja suunnittelemme yhdessä lasten kanssa leikkiympäristöjä. Asettelemme leikkivälineet lasten saataville lasten ikä ja kehitys huomioiden. Muokkaamme ympäristöjä lasten mielikuvitusta ja luovuutta tukevaksi. Otamme vastaan ideoita myös perheiltä toiminnan suunnitteluun. Hyödynnämme pienryhmätilanteita kaikkien lasten vuorovaikutuksen ja osallisuuden vahvistamiseksi.

3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Arvostamme jokaista lasta omana ainutlaatuisena yksilönä. Kohtaamme jokaisen lapsen henkilökohtaisesti ja kiireettömästi. Puramme rooliajatukset poikien ja tyttöjen pienillä sekaryhmillä. Olemme aidosti kiinnostuneita lasten ajatuksista, valinnoista ja kiinnostuksen kohteista. Otamme lapset myös mukaan arvioimaan, kehittämään ja mahdollisuuksien mukaan myös päättämään toimintaan liittyvistä asioista.

3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Ymmärrämme, että jokaisella on sama ihmisarvo arvomaailmasta huolimatta. Olemme suvaitsevaisia ja kunnioitamme eri katsomuksia ja kulttuureita. Keskustelemme vanhempien kanssa avoimesti erilaisista varhaiskasvatuksen arkeen liittyvistä näkemyksistä ja ratkaisemme tilanteet lasta ja perhettä kunnioittavalla tavalla.

3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Emme salli henkistä tai fyysistä kiusaamista missään olosuhteissa. Annamme lapsille mahdollisuuden päivittäiseen monipuoliseen liikuntaan, riittävään monipuoliseen ruokaan ja lepoon. Sallimme eri tunteiden näyttämisen, kiukuttelut ja suuttumiset ja varmistamme aikuisten turvallisen läsnäolon koko päivän ajan. Opetamme arjen valinnoilla vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Edistämme välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Oppimisympäristöjä ovat päiväkodin tilat sisällä ja ulkona, lähiympäristö sekä retkikohteet. Suunnittelemme ja rakennamme oppimisympäristöjä yhdessä lasten kanssa ottamalla huomioon lasten ideat ja mielenkiinnon kohteet sekä yhteiset säännöt. Oppimisympäristöt ovat turvallisia, monipuolisia ja muunneltavia toiminnan mukaan ja ne innostavat liikkumiseen, uteliaisuuteen ja oppimiseen. Leluja ja tavaroita pidetään monipuolisesti lasten saatavilla ja lasten tekemiä töitä laitetaan näkyville.

Päiväkodin piha-aluetta suunniteltaessa otamme huomioon lasten ja varhaiskasvattajien toiveet ja mielipiteet. Hyödynnämme lähimaastoa ja teemme yhteistyötä lähellä olevien yksiköiden kanssa hyödyntäen heidän oppimisympäristöään.

Mahdollistamme tilat, joissa voi rauhoittua ja esimerkiksi keskittyä kirjojen katseluun tai lukemiseen. Varmistamme mahdollisimman hyvän tilojen akustisen tason, jotta melusaaste minimoituu. Pidämme tärkeänä hyvää ergonomiaa, kodikkuutta ja ekologisuutta (kierrätyksen mahdollistavaa).

Huolehdimme sekä fyysisestä että psyykkisestä turvallisuudesta. Varhaiskasvattajina toimimme kiireettömästi ja sensitiivisesti lastakuunnellen. Tuemme lasten itsetunnon vahvistumista ja huomioimme kaikki lapset yksilöinä.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Käymme päivittäin keskustelua lapsen päivän tapahtumista vanhempien kanssa. Hyvän yhteistyön syntyminen edellyttää molemminpuolista luottamusta ja avointa vuorovaikutusta. Yhteistyön tavoitteena on tavoitteiden ja toimivien arjen käytäntöjen löytäminen lapsen hyvinvoinnin tukemiseksi. Kannamme kasvattajina vastuuta yhteistyön edellytysten löytymisestä ja vanhempien kasvatustyön tukemisesta.

Päivittäisten kohtaamisten lisäksi järjestämme aloituskeskustelun, jonka pohjana voimme käyttää esimerkiksi Kehittämisvalikon Minun lapseni /meidän lapsemme - kaavaketta. Käymme lapsen Vasu-keskustelun lapsen vanhempien kanssa alkututustelu-ajan jälkeen. Keskustelun aikana sovimme yhdessä lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen tavoitteet ja toimenpiteet, miten niihin päästään. Keskustelun päätteeksi sovimme, miten lapsen Vasua ja tavoitteiden edistymistä arvioidaan toimintakauden aikana.

Järjestämme vanhempainiltoja, joissa voimme tiedottaa ajankohtaisista asioista ja joissa vanhemmat voivat tuoda omia ideoitaan ja mielipiteitään yhteiseen keskusteluun. Pyrimme myös järjestämään toiminnallisia tapahtumia, joihin lasten ja vanhempien on mahdollista yhdessä osallistua. Nämä yhteiset tapahtumat, kuten myös juhlat ja esimerkiksi yhteiset retket, antavat perheille mahdollisuuden tutustua toisiin vanhempiin ja lasten uusiin kavereihin.

3.3.2. Monialainen yhteistyö

Kempeleessä teemme monialaista yhteistyötä lastenneuvolan kanssa: lasten vuosittaiset tarkastukset ja moniammatillinen työryhmä. Kempeleessä moniammatillinen työryhmä on nimeltään neuvolatiimi (itātiimi ja länsitiimi). Neuvolatiimiin kuuluvat lastenneuvolan lääkärit, terveydenhoitajat, puheterapeutti, fysioterapeutti, psykologi, neuvolan ja varhaiskasvatuksen perhetyöntekijät, sosiaalityöntekijät ja erityiskasvatuksesta vastaavat henkilöt. Neuvolatiimin tarkoituksena on kartoittaa lapsen kuntoutuksen ja tuen tarvetta sekä päättää tukitoimien aloittamisesta. Neuvolatiimissä käsittelemme lapsen asiaa vanhempien luvalla luottamuksellisesti.

Varhaiskasvatuksen perheohjaajan työ on ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen palvelua. Toiminta-ajatuksena on tarjota varhaiskasvatuksen piirissä oleville lapsiperheille rinnalla kulkemista ja kumppanuutta erilaisissa elämäntilanteissa, joissa vanhemmat tarvitsevat

keskusteluapua. Tällaisia voivat olla esimerkiksi lapsen uhmaikään liittyvät kysymykset tai vanhemman oma jaksaminen.

Kempeleen kunnalla on käytössä puheterapeutti, johon voi ottaa yhteyttä matalan kynnyksen palveluna ilman erillistä lähetettä.

Kempeleen seurakunta tekee varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman mukaisesti yhteistyötä Kempeleen kunnan varhaiskasvatuksen kanssa. Yhteistyö tukee katsomuskasvatuksen toteutumista ja tapahtuu kumppanuutena dialogissa varhaiskasvatuksen kasvattajien kanssa. Yhteistyön muotoja ovat mentorointi, yhteistyöpalaverit, seurakunnan järjestämät seurakunnan tiloissa tapahtuvat uskonnollisesti sitouttamattomat tapahtumat ja tunnustukselliset kirkkohetket niille lapsille, joilla on vanhempien lupa osallistumiseen.

Meidän on mahdollista tehdä oman kunnan kirjaston kanssa yhteistyötä erilaisten projektien yhteydessä ja kirjasto järjestää myös säännöllisesti kirjavinkkauksia varhaiskasvatuksen käyttöön.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessäideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3) ja työtavat (luku 4.3). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon

varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1).

Käytämme Kempeleen päiväkodeissa sähköisiä dokumentointialustoja, joihin voimme tallentaa valokuvia päiväkotitoiminnasta ja yksittäisen lapsen päiväkotielämästä. Samaan sähköisen alustaan voimme liittää lasten tarinoita ja kasvattajien blogikirjoituksia. Voimme edelleen kerätä lasten töitä myös portfolioihin, jotka luovutetaan koteihin viimeistään toimikauden päättyessä.

Valokuvaamme lapsia ja esittelemme kuvien avulla toimintaamme vanhempain tapahtumissa. Havainnoimme monipuolisesti lapsia päiväkotiarjessa ja kirjaamme havainnot lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Voimme käyttää kirjaamiseen erilaisia valmiita pohjia esimerkiksi aloituskeskustelu- ja havainnointilomaketta. Kokoamme kaikkien lasten varhaiskasvatus - suunnitelmien keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siinä voimme käyttää valmiita lomakepohjia kuten lasten varhaiskasvatussuunnitelmien koontilomaketta ja ryhmien varhaiskasvatussuunnitelman - pohjaa.

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Annamme paljon tilaa ja aikaa lasten omaehtoiselle, mielikuvitukselliselle leikille. Mahdollistamme myös leikissä epäonnistumisen ja uudelleen yrittämisen. Rohkaisemme lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Kasvattaja on läsnä ja aidosti kiinnostunut lasten leikeistä sekä heittäytyy mukaan lasten leikkimaailmaan. Kasvattaja havainnoi ja on ohjaavassa roolissa ja auttaa pulmatilanteissa eteenpäin. Leikkivälineet ja roolivaatteet ovat lasten saatavilla koko päivän ajan. Rakennamme leikkiympäristöjä lasten mielenkiinnon mukaisesti. Annamme lasten osallistua leikin suunnitteluun ja toteuttamiseen, hyödynnämme koko lähiympäristöä leikeissä. Luemme paljon satuja, jotka elävöittävät leikkiä. Arvostamme leikkirauhaa ja mahdollistamme leikkiville lapsille ja aikuisille keskittymisen leikkiin. Leikki saa näkyä ja kuulua!

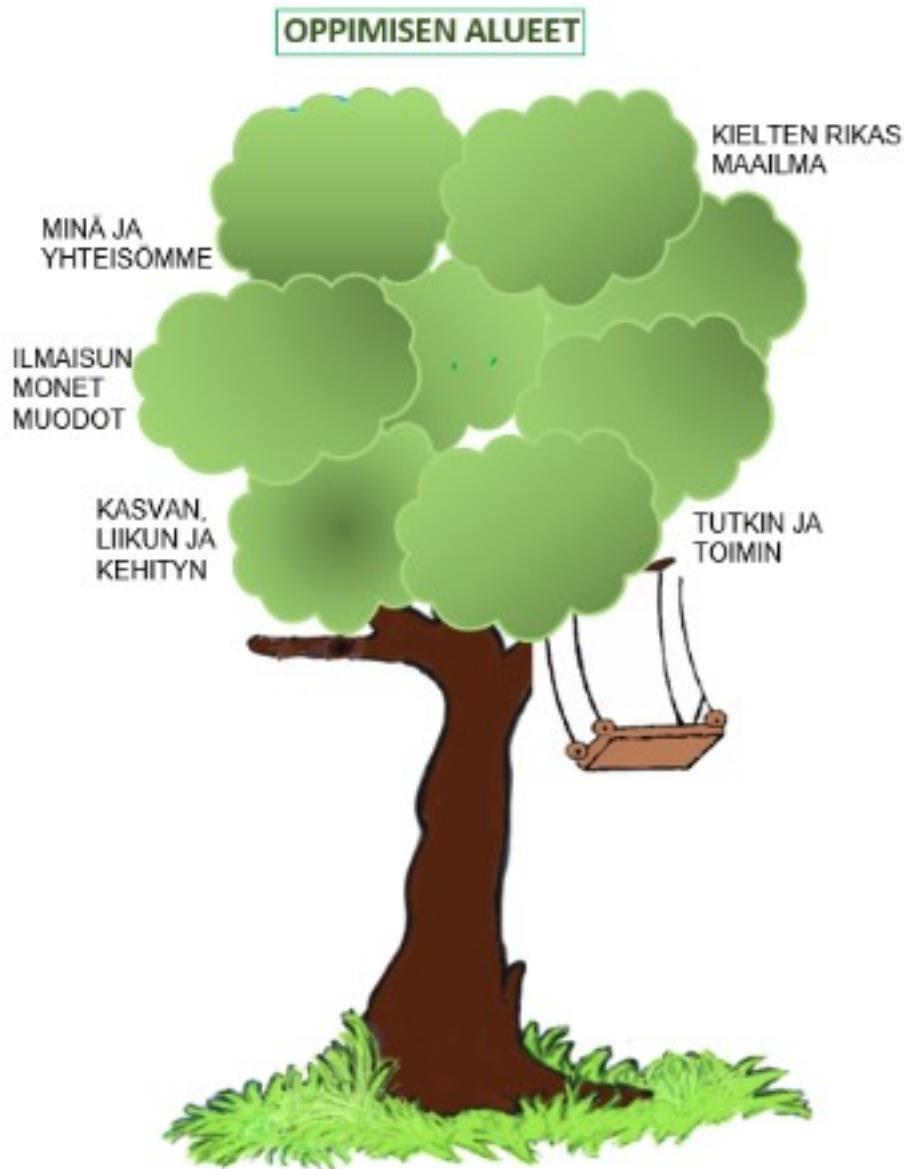
4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytyneen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia

kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Ehdytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

4.5.1. Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että samanikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Vuorovaikutus- taidot	Kielen ymmärtämisen taidot	Puheen tuottamisen taidot	Kielen käyttötaidot	Kielellinen muisti ja sanavaranto	Kieli- tietoisuus
Kehittyvät kielelliset identiteetit					

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin

teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Tuemme lasten kiinnostusta kieleen esimerkiksi laulujen ja satujen avulla. Puheen tukena käytämme kuvia arjen eri tilanteissa, esimerkiksi päiväjärjestyksen hahmottamisessa. Kohtaamme toisemme, niin aikuiset kuin lapsetkin, myönteisesti hyvät tavat huomioiden.

Kuuntelemme lasta aidosti ja olemme läsnä. Keskustelemme lasten kanssa ja innostamme lapsia kertomaan, kysymään ja pohtimaan asioita. Pyrimme kiireettömyyteen ja annamme aikaa rauhalliselle vuorovaikutukselle. Tiedostamme missä kielen kehityksen vaiheessa lapsi on ja tarjoamme siihen sopivaa virikettä. Käytämme rikasta puhekieltä, jossa viljellään murretta ja huumoria.

Annamme lapsille mahdollisuuden esiintyä ja leikkiä monipuolisesti. Huomioimme leikeissä erilaiset kielenkäyttötilanteet, esimerkiksi tarjoamalla erilaisia roolileikkejä.

4.5.2. Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen** sekä **sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvausta sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoita ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työskentään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Tarjoamme lapsille kulttuurielämyksiä esimerkiksi lasten musiikkikonsertin tai teatteriesityksen muodossa. Suosimme paikallisia esiintyjiä. Hyödynnämme kuntamme varhaiskasvattajien taitoja eri osaamisalueilta.

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja,

musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyYTEEN, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänekysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvu ympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Huomioimme kalenterivuoteen kuuluvat juhlapäivät ja lasten syntymäpäivät. Teemme seurakunnan kanssa yhteistyötä vierailemalla joulun ja pääsiäisen aikaan kirkossa tai seurakuntataloilla. Kunnioitamme perheen omaa katsomusta ja ohjaamme lapsia ymmärtämään perheiden eri tapoja ja perinteitä.

Kunnioitamme perinteitä opettamalla vanhoja lasten laululeikkejä ja loruja. Kempeleen päiväkodeissa on ollut tapana järjestää isovanhempien päivä, jossa eri sukupolvet kohtaavat toisensa. Hyödynnämme Kempeleen kunnan kirjasto- ja museopalveluita mahdollisuuksien mukaan.

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitetä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävästä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävästä elämäntapaa kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologisiin laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kempeleessä luonto on lähellä, joten retkeilemme paljon lähiympäristössä. Näin harjoittelemme käytännössä luonnossa liikkumisen periaatteita. Emme esimerkiksi roskaa luonnossa, emmekä katko elävien puiden oksia. Keskustelemme yhdessä kestävästä elämäntavasta ja ohjaamme lapsia siihen esimerkiksi käyttämällä vettä, papereita ja askartelutarvikkeita järkevästi. Tässä kasvattajan esimerkillä on suuri vaikutus.

Teknologiakasvatuksessa rohkaisemme lapsia tutkimaan, havainnoimaan ja pohtimaan. Kannustamme lapsia omiin keksintöihin ja rakenteluun pitämällä materiaaleja lasten saatavilla. Mahdollistamme rakentelun myös luonnonmateriaaleilla. Opastamme lapsia laitteiden turvalliseen käyttöön ja rohkaisemme mahdollisuuksien mukaan lapsia ottamaan valokuvia ja videoita.

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojia tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden

tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömiseen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Kannustamme lapsia liikkumaan myönteisessä ilmapiirissä ja olemme itse esimerkkinä. Rakennamme oppimisympäristöä liikuntaa tukeväksi, esimerkiksi pitämällä liikuntavälineitä esillä ja mahdollistamalla siirtymätilanteiden pienimuotoiset liikuntahetket. Huomioimme liikkumisessa lasten ikä- ja taitotason. Motoristen taitojen havainnointi ja dokumentointi ovat tärkeä osa työtämme. Otamme huomioon lähiympäristön mahdollisuudet liikuntaan ja retkeilyyn, jotka ovatkin Kempeleessä hyvät.

Kannustamme perheitä liikunnalliseen elämäntapaan esimerkiksi järjestämällä perheliikuntailtoja ja kertomalla vanhemmille, kuinka paljon lapsi on päivän aikana liikkunut. Näin saisimme yhdessä vanhempien kanssa varmistettua suositusten mukaisen aktiivisen liikunnan määrän.

Panostamme myönteisiin ja rauhallisiin ruokailuhetkiin. Kannustamme maistamaan erilaisiakin ruokia. Annamme lapsille myös mahdollisuuden vaikuttaa ruoan määrään sekä harjoitella ruoan ottamista taitojensa mukaan.

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustuksen mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksikielisen ja monikielisen kielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molempipuolinen ymmärrys.

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieltä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

Hyvän kasvun ja oppimisen puu

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan

siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.

Tukea voidaan antaa myös avoimessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Meillä tukea pyritään antamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Huoli ja tuen tarve voi liittyä lapsen kehityksen johonkin osa-alueeseen, vanhempien jaksamiseen ja / tai kasvuympäristöön. Tuen tarpeet tulevat esille esimerkiksi henkilökunnan havaintojen sekä vanhempien tuoman huolen perusteella. Huoltajien luvalla henkilökunta konsultoi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa (veo). Huoli otetaan puheeksi ensin vanhempien kanssa, jonka jälkeen asiaa voidaan viedä eteenpäin yhteistyössä. Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä lastenneuvolan kanssa vuositarkastusten yhteydessä ja erityisesti laajan neli- ja viisivuotistarkastuksen yhteydessä. Tarvittaessa voimme käsitellä lapsen asioita moniammatillisesti. Meillä toimii neuvolatiimi, jonka tarkoituksena on kartoittaa lapsen kuntoutuksen ja tuen tarvetta sekä päättää tukitoimien aloittamisesta. Neuvolatiimissä käsittelemme lapsen asiaa vanhempien luvalla luottamuksellisesti. Lisäksi lapsen tuen tarpeen arvioinnissa käytämme tarpeen arvioinnin lomaketta. Veo voi myös käyttää tarvittaessa erilaisia arviointimenetelmiä tuen kartoitukseen. Havaintojen ja arvioinnin perusteella rakennamme lapselle tukea arkeen.

Varhaiskasvatuksessa olevan lapsen perheellä on mahdollisuus saada perheohjaajan tukea arjen sujumiseen, vanhemmuuden, lasten kasvatuksen ja parisuhteen haasteisiin. Varhaiskasvatuksen perhetyö on matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää työtä.

Meillä on myös tarjolla avointa päiväkotitoimintaa. Sen tavoitteena on eri toimintamuodoin tukea perheitä lasten hoidossa ja kasvatuksessa silloin, kun lapsella ei ole kokopäiväistä hoidon tarvetta. Varhaiskasvatuksessa olevan lapsen tarvitsema tuki kirjataan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kirjaamme lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut, työnjaot, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistavat ja arvioinnin. Suunnitelmaan kirjataan myös kuntoutukseen osallistuvat yhteistyötahot.

5.2. Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etuna mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatustalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä korostuu säännöllinen ja tiivis yhteydenpito. Teemme lapselle varhaiskasvatussuunnitelman yhteistyössä vanhempien ja mahdollisten lasten kuntoutukseen osallistuvien tahojen kanssa. Kirjaamme suunnitelmaan lapsen tarvitsema kehityksen ja oppimisen tuki, tavoitteet ja toimenpiteet. Varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkistetaan tarvittaessa ja arvioidaan tavoitteiden toteutumista.

Meillä varhaiskasvatus tekee monialaista yhteistyötä useiden eri toimijoiden kanssa. Lastenneuvolan terveydenhoitajan ja lääkärin kanssa teemme yhteistyötä erityisesti vuosittaisissa tarkastuksissa ja kuntoutukseen ja tutkimuksiin ohjattaessa. Laajaan nelivuotistarkastukseen liittyvistä tehtävistä osan tekevät varhaiskasvattajat päiväkotipäivän aikana. Lapselle voidaan tarvittaessa myös tehdä laajennettu viisivuotistarkastus, jolloin siihen osallistuvat myös varhaiskasvattajat. Varhaiskasvatuksen piirissä olevilla perheillä on mahdollista saada psykologin palveluita. Yhteistyötä tehdään Oys:n ja Valterikoulun kanssa. Yhteistyöhön kuuluu esimerkiksi esitetolomakkeen täyttäminen, ohjauskäynnit ja lapsen tutkimus- ja tukijaksot. Varhaiskasvatuksessa toimii perheohjaaja, jonka palvelut ovat perheiden käytössä tarvittaessa. Kehitysvammaisten lasten tuen tavoitteiden suunnittelussa ja arvioinnissa on mukana kehitysvammahuollon palveluohjaaja.

Siirtymävaiheissa tehtävässä tiedonsiirrossa kerromme lapsen kasvatuksen ja opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömän tiedon. Näin saamme järjestettyä tarvittavat tukitoimet lapsen edun mukaisesti ennen uuteen ryhmään, esiopetukseen tai kouluun siirtymistä. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Siihen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehdoista määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa voimme antaa lapselle tukea monin tavoin. Riittävän varhaisella tuella ennaltaehkäisemme vaikeuksien ja ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä. Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä.

Pedagogisia järjestelyjä ovat esimerkiksi veo:n konsultoiva tai jaksottainen tuki sekä lapsikohtainen ohjaaminen. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. Pienryhmätoiminta ja eriyttäminen tukee lapsen yksilöllistä kehitystä. Muokkaamme oppimisympäristöjä vastaamaan lasten tarpeita, huomioiden fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen näkökulma. Pedagogiset järjestelyt voivat sisältää myös erityisten apuvälineiden käyttöä sekä tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämistä.

Rakenteellisia järjestelyjä ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen tai erityislastenohjaajan resurssointi ryhmään tai lapsen henkilökohtaiseksi ohjaajaksi.

Hyvinvointia tukevia järjestelyjä ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio sekä terapeuttien antama kuntoutus.

5.4. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoitukseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkittamis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

Kempeleessä tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksenopettaja yhteistyössä veo:n ja vanhempien kanssa. Suunnitelma laaditaan syksyllä ja sitä arvioidaan vähintään kerran vuodessa ja aina tarvittaessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa on kuvattu lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Suunnitelmassa on kirjattu kehitystä ja oppimista tukevat tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmassa on kirjattu pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut, yhteistyömuodot sekä arviointiin liittyvät käytännön seikat.

6. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

6.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Jokainen kasvattajatiimi kokoaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman, jota arvioidaan säännöllisesti ja vähintäänkin jokaisen toimikauden keväällä. Kehitämme vertaisarviointia yksiköissämme. Käymme ryhmäkehityskeskusteluja, joissa tarkastellaan koko ryhmän pedagogisia tavoitteita ja toimenpiteitä. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman liitteeksi laaditaan kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, joka löytyy tämän asiakirjan lopusta erillisenä liitteenä.

HYVÄN KASVUN JA OPPIMISEN PUU Varhaiskasvatus

Kuva 20: Hyvän kasvun ja oppimisen puu

Meidän on mahdollista käyttää Hyvän kasvun ja oppimisen puuta lasten kasvun, oppimisen ja arvioinnin tukena. Lisäksi puu toimii myös ryhmän pedagogisen suunnan näyttäjänä. Sekä kasvattajat että vanhemmat tulevat enemmän tietoisiksi laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen teemoista. Puun avulla kasvattajat voivat myös arvioida toimintaansa ja kerätä tietoa ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmiin.

Järjestämme kyselyjä lasten vanhemmille muutaman vuoden välein. Näiden kyselyjen pohjalta luomme yksiköiden ja ryhmien kehittämistavoitteet.

"Vasu"-työryhmä kokoontuu tarvittaessa arvioimaan Kempeleen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja tekee mahdolliset muutokset ja päivitykset.

6.2. Paikallisesti päätettävät asiat

6.2.1. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee varhaiskasvatustilasta suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Kempeleen varhaiskasvatuksessa ajatellaan, että lapsella tulee olla turvallinen varhaiskasvatusympäristö, jossa ei sallita kiusaamista. Kiusaamista estääkseen varhaiskasvatuksen työntekijät luovat yhteiset yksinkertaiset säännöt toiminnalle. He myös ylläpitävät sääntöjä omalla toiminnallaan. Lasten ryhmäytymisellä ja ystävyyssuhteilla on suuri merkitys kiusaamisen ehkäisyssä. Varhaiskasvatuksessa käytämmekin rauhassa aikaa ryhmäytymiseen, jotta jokainen lapsi löytää oman paikkansa ryhmästä.

Mitä kiusaaminen on?

Kiusaaminen on sitä, että lapsi joutuu toistuvasti yhden tai useamman lapsen kielteisten tekojen kohteeksi. Kiusaamisen vuoksi lapsi voi tuntea itsensä muita huonommaksi, uhatuksi, arvottomaksi, torjutuksi ja niin edelleen.

Kiusaaminen on ryhmäilmiö, missä ilmenee useita rooleja: kiusaaja, kiusattu, apuri, kannustaja, puolustaja sekä hiljainen hyväksyjä. Kiusaaminen voi olla joko suoraa tai epäsuoraa, fyysistä, sanallista tai psyykkistä ja siihen liittyy aina vallankäyttö.

Kiusaamisella on erilaisia muotoja. Päiväkodissa esiintyy esimerkiksi seuraavia kiusaamisen muotoja:

Fyysinen kiusaaminen:

- Lyöminen
- Potkiminen
- Kamppaaminen
- Esteenä oleminen
- Vaatteiden repiminen
- Nipistely
- Kivien ja hiekan heittäminen
- Leikkien sotkeminen

Psyykkinen kiusaaminen:

- Uhkailu
- Manipulointi
- Kiristäminen
- Ilveily, ilmeily
- Poissulkeminen
- Leikin sääntöjen muuttaminen
- Selän takana puhuminen
- Puhumatta jättäminen

Sanallinen kiusaaminen:

- Haukkuminen
- Nimittely

- Härnääminen
- Lällättäminen
- Vaatteiden, hiusten yms. kommentoiminen

Miten kiusaamista ehkäistään

Tärkeää on olla lapsille läsnä ja näin ohjata tilanteita ja myös ennaltaehkäistä mahdollisia kiusaamistilanteita edes syntymästä. Myös pienten riitojen ja konfliktien oikeanlaiset ratkaisut ovat kiusaamisen ehkäisyä. Riitojen ja konfliktien syyt täytyy myös selvittää kunnolla ja niiden jälkeen seurata tilannetta sovitulla tavalla. Tavoite on, että kiusaaminen ei pääsisi edes alkamaan. Kasvattajan tehtävä on luoda varhaiskasvatuksen ryhmiin sellainen ilmapiiri, jossa lapsi uskaltaa tulla kertomaan hänelle tapahtuneista asioista ja että hän luottaa aikuisiin.

Täytyy myös osata tunnistaa kiusaamisen eri muodot ja siihen tarvitaan kasvattajilta lapsiryhmän tuntemista sekä kykyä tunnistaa lasten erilaiset tarpeet. Kiusaamisen ennaltaehkäisyssä tärkeää on oikeudenmukaisuus, tilanteiden sanoittaminen ja tunnetaitojen opettelu sekä lasten tasa-arvoinen kohtaaminen.

Miten kiusaamiseen puututaan

Aikuisen reagoi aina kiusaamiseen sitä nähdessään, tunnistaa kiusaaminen, puuttuu siihen yhdessä sovitulla tavalla sekä arvioi ja havainnoi lapsiryhmää. Kiusaamisen tunnistaminen ei ole aina helppoa, koska se voi tarkoittaa eri yksilöille eri asioita. Kasvattajan täytyy toimia lapsen tulkkina, koska lapselta puuttuu usein sanat kertoa kokemastaan. Kasvattajan täytyy kuitenkin olla puolueeton. Se, miten lapset kokevat erilaiset tilanteet, voi vaihdella suurestikin, mutta lapsen kokemus on lapselle se todellinen tilanne. Kielteisen toiminnan kohteeksi joutunut lapsi on kuitenkin loukkaantunut fyysisesti tai psyykkisesti riippumatta siitä, onko toiminta ollut tahallista vai tahatonta.

Kiusaamiseen puuttumisesta keskustellaan aina molempien osapuolten eli kiusaajan ja kiusatun huoltajien kanssa. Vanhemmilla on merkittävä rooli kiusaamisen ehkäisyssä. Kiusaaminen ja kiusatuksi tuleminen ovat varhaiskasvatuksen ja vanhempien yhdessä selvitettäviä asioita. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on lisätä vanhempien tietoisuutta kiusaamisesta ilmiönä. Myös vanhempien tuki varhaiskasvatuksen henkilöstölle on tärkeää. Kiusaamisen ehkäisyssä kasvatuskumppanuus ja yhteiset arvot vanhempien ja varhaiskasvatuksen välillä ovat erityisen tarpeellisia. Vanhempien osallistaminen ja tietoisuuden lisääminen aiheesta ovat tarpeen, jotta kiusaamiseen puuttuminen tuo toivotun tuloksen ja kiusaaminen loppuu.

Kiusaamisen ehkäisyn keinoja:

- Turvallinen ilmapiiri
- Sosiaaliset ja emotionaaliset taidot
- Leikin havainnointi, ohjaaminen ja osallistuminen
- Lapsen osallisuus ja kuulluksi tuleminen
- Tapa- ja moraalikasvatus
- Lapsen itsetunnon vahvistaminen
- Tasa-arvon edistäminen
- Erilaisuuden arvostaminen
- Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja vanhempien välillä

Lomake

Ryhmän kiusaamiseen ja ehkäisyn puuttumisen suunnitelma

Ryhmä:

Lukuvuosi:

Laadittu:

Kirjaaja:

Ruutu 1: Mitä kiusaaminen on?	Ruutu 2: Kiusaamisen ehkäisy
Ruutu 3: Kiusaamiseen puuttuminen	Ruutu 4: Suunnitelman arviointi

Ruutu 1. Ryhmän henkilöstön yhteinen näkemys kiusaamisesta ja yhteinen tavoite kiusaamisen ehkäisylle.

Tähän kohtaan kirjataan ryhmänne yhteinen kiusaamista ehkäisevän työn tavoite ja näkemys siitä mitä kiusaaminen on. Tavoitteen määrittäminen edellyttää ryhmän yhteistä arvokeskustelua. On tärkeää, että kaikki ryhmässä ymmärtävät ja ovat tietoisia kiusaamisilmiöstä ja sitoutuvat kiusaamista ehkäisevään työhön. Ryhmän jokainen aikuinen suhtautuu kiusaamiseen aina vakavasti. Tavoitteena on, ettei ryhmässä esiintyisi kiusaamista.

Ruutu 2. Kiusaamisen ehkäisyn keinot.

Tähän kohtaan kirjataan ryhmän omat kiusaamisen ehkäisyn keinot ja menetelmät. Ehkäisyn keinot keskustellaan yhdessä. Voidaan valita tiettyjä painopisteitä ja vaihtaa niitä tarpeen mukaan. Ehkäisyn keinot voidaan jakaa aikuisen toiminnan kautta esimerkiksi seuraavasti;

- Aikuisen toiminta yksittäisen lapsen kanssa
- Aikuisen toiminta lapsiryhmässä
- Aikuisen toiminta työyhteisössä.

Ruutu 3. Kiusaamisen puuttumisen keinot.

Tähän kohtaan kirjataan, miten akuutteihin kiusaamistilanteisiin puututaan. Tässä voidaan huomioida myös, miten konflikteihin ja riitoihin puututaan, mikä ehkäisee sitä, että riidoista ei kehity ajan myötä kiusaamista. Kiusaamistilanne selvitetään ensin kiusatun lapsen kanssa. Aikuinen on empaattinen tilanteessa. Keskustellaan myös kiusaajan kanssa. Jos kiusaaminen toistuu, keskustellaan myös vanhempien kanssa.

Ruutu 4. Suunnitelman arviointi

Tähän ruutuun kirjataan miten ryhmän kiusaamisen vastaista työtä ja suunnitelmaa arvioidaan, kuka sitä arvioi ja milloin. On myös tärkeä sopia siitä, miten kiusaamistilanteiden dokumentointi tapahtuu. Tähän kohtaan kirjataan myös suunnitelmasta tiedottaminen sekä uusien työntekijöiden perehdyttäminen. Esimerkki: Suunnitelma käydään läpi vuosittain startti-illassa. Ryhmät laativat ryhmäkohtaiset suunnitelmansa ryhmäytämisen jälkeen syys-lokakuussa. Tiimit pitävät iltapalaverin kaksi kertaa toimintakaudessa, suunnitelma tarkistetaan ja käydään silloin läpi. Lisäksi tiimipalavereissa käydään keskustelua kiusaamisesta sekä suunnitelmasta.

Tämän ryhmäkohtaisen suunnitelman laadinnassa otetaan huomioon niin koko lapsiryhmän ominaisuudet kuin lasten yksilölliset piirteet. Ryhmäkohtaiseen suunnitelmaan kirjataan ne konkreettiset ehkäisyn ja puuttumisen keinot, jotka toimivat parhaiten tässä ryhmässä ja tämän ryhmän jäsenten kanssa.

Lähteet:

Joensuun kiusaamisen ennaltaehkäisyn- ja puuttumisen suunnitelma

6.2.2. Vasu-työryhmä

Kempeleessä

31.05.2017

Leivo Anu, ryhmän ohjaaja

Halonen Tuuli

Heikkinen Tiina

Kaikkonen Annika

Kuninkaanniemi Sanna

Kärkkäinen Jonna

Lehmikangas Hanna

Loukkola Tiina

Mäkinen Katriina

Oikarinen Johanna

Pohjoisaho Maija Leena

Taskila Vappu

Vaattovaara Laura

Junnonaho Maija, tekninen tuki

Tuohino Tiina, kuvittaja

Päivitys 4.6.2019

Viitasaari Taija

Reunanen Silja

Loukkola Tiina

Halonen Tuuli

Kuusela Eija

Vanhatalo Johanna

Kaikkonen Annika

Skinnari Hanna

Heikkinen Tiina

Heikkinen Heidi

Piira Marjo

Sarajärvi Noora

Ukkola Eija

Meyer Pauliina

Junnonaho Maija, tekninen tuki

Päivitys 31.05.2021

Viitasaari Taija

Alakärppä Elisa

Huikari Noora

Oikarinen Johanna

Parkkisenniemi Kaarina

Mustaparta Maria

Nevala Tuula

Hopia-Lehtinen Henna

Piira Marjo

Loukkola Tiina

Heikkinen Heidi

Junnonaho Maija, tekninen tuki

Tätä suunnitelmaa tarkistetaan ja päivitetään säännöllisesti